

Εκτενής περίληψη

Η συνδιάσκεψη «Κλιματική αλλαγή – μπορεί το έδαφος να διαδραματίσει αποφασιστικό ρόλο;» πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες στις 12 Ιουνίου 2008. Οργανωμένη από τη Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σκοπός της ήταν να υπογραμμιστεί η συνάρτηση εδάφους – κλιματικής αλλαγής και, κατ' επέκτασιν, η διασυνοριακή διάσταση διαφόρων φαινομένων υποβάθμισης του εδάφους, όπως είναι η διάβρωση, η μείωση της περιεκτικότητας σε οργανικές ουσίες και η απερίμωση.

Η συνδιάσκεψη συγκέντρωσε 300 περίπου άτομα σε μια ετερογενή συνέλευση όπου συνυπήρχαν πολιτικές προσωπικότητες, υψηλόβαθμα στελέχη εθνικών και περιφερειακών διοικήσεων, ερευνητές, μέλη ομάδων πίεσης και στελέχη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ιδιαίτερα αισθητές ήταν οι παρουσίες του προέδρου του Συμβουλίου Περιβάλλοντος, του υπουργού Περιβάλλοντος της Ισλανδίας, του υπουργού Περιβάλλοντος της Πορτογαλίας, του αντιπροέδρου της προσωρινής επιτροπής για την κλιματική αλλαγή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του εισηγητή της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής επί της θεματικής στρατηγικής για την προστασία του εδάφους.

Της συνδιάσκεψης προήδρευσε ο κος Luc Gnacadja (εκτελεστικός γραμματέας της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για την καταπολέμηση της απερίμωσης), ο οποίος υπενθύμισε στο κοινό ότι **οι εξαιρετικά χαμηλές συγκεντρώσεις οργανικών υλών στο έδαφος συνιστούν ένα από τα πρωταρχικά αίτια της απερίμωσης**, που έχει δραματικές επιπτώσεις στη ζωή εξαιρετικά μεγάλου αριθμού ατόμων μεταξύ των φτωχότερων του πλανήτη.

Την έναρξη της συνδιάσκεψης κήρυξε ο κος Σταύρος Δήμας (Επίτροπος Περιβάλλοντος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής), οποίος υπογράμμισε ότι **οι οργανικές ύλες που περιέχονται στο έδαφος αποτελούν καθοριστικό παράγοντα γονιμότητας του εδάφους, ένα αληθινό ελιξίριο ζωής**, ιδίως όσον αφορά το φυτικό βασίλειο – μια αντίληψη η οποία διαπέρασε τις ομιλίες πληθώρας ομιλητών κατά τη διάρκεια της ημερίδας. Εξίσου σημαντικό είναι το γεγονός ότι αποτελεί τη δεύτερη μεγαλύτερη δεξαμενή άνθρακα του πλανήτη μετά τους ωκεανούς. Και μόνο στην Ευρωπαϊκή Ένωση, υπάρχουν περισσότεροι από 70 δισεκατομμύρια τόνοι οργανικού άνθρακα. Πρόκειται για εντυπωσιακή ποσότητα, αν λάβουμε υπόψη ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση εκπέμπει περίπου 2 δισεκατομμύρια τόνους άνθρακα ετησίως. Συνεχίζοντας, τόνισε ότι ήταν ανάγκη να προστατευθεί και να μεγεθυνθεί η εν λόγω δεξαμενή άνθρακα. Εναπόκειται επομένως στο Συμβούλιο να προωθήσει την πρόταση οδηγίας πλαισίου για το έδαφος, δεδομένου ότι **η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει την πολυτέλεια της απώλειας χρόνου και της ολοένα και μεγαλύτερης απώλειας οργανικής ύλης του εδάφους**. Σύμφωνα με τον κ. Δήμα, πρόκειται για ένα ζήτημα τουλάχιστον ευρωπαϊκής, αν όχι παγκόσμιας κλίμακας, και το οποίο απαιτεί αντιμετώπιση σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Αν και από διαφορετικές χώρες και ειδήμονες σε διαφορετικούς κλάδους, με διαφορετικά επιστημονικά ενδιαφέροντα και πεποιθήσεις, οι προβεβλημένοι επιστήμονες που εκλήθησαν στη συνδιάσκεψη έστειλαν προς πάσα κατεύθυνση το ίδιο μήνυμα: **εάν το έδαφος συνιστά αναπόσπαστο τμήμα του προβλήματος της κλιματικής αλλαγής, μπορεί - και οφείλει - να αποτελέσει τμήμα και της επίλυσής του**. Στο παρόν στάδιο των εργασιών και υπό το πρίσμα της κατανόησης και ποσοτικοποίησης των φαινομένων, είναι ακόμη πρόωρο να εκφραστούν απόψεις για τον βαθμό στον οποίο το έδαφος εκπέμπει αέρια θερμοκηπίου και για την έκταση στην οποία οι εκπομπές αυτές μπορούν να

μειωθούν. Πλην όμως, η γενική εικόνα ήταν σαφής – **υιοθετώντας κατάλληλες πρακτικές διαχείρισης του εδάφους, διατηρώντας ή και αυξάνοντας την περιεκτικότητα του εδάφους σε άνθρακα, είναι δυνατόν να αντισταθμιστούν εν μέρει οι εκπομπές από την καύση ορυκτών καυσίμων** (σύμφωνα με τον καθηγητή Lal, η πλανητική δυναμικότητα απορρόφησης άνθρακα από τα οικοσυστήματα ισοδυναμεί με περίπου 50 μέρη ανά εκατομμύριο (ppm) ατμοσφαιρικού διοξειδίου του άνθρακα, τα περιφερειακά επίπεδα του οποίου κυμαίνονται σήμερα γύρω στα 380 μέρη ανά εκατομμύριο (ppm)).

Υπενθυμίζοντας στο ακροατήριο ότι η δυναμικότητα των αποθεμάτων άνθρακα στο έδαφος είναι πεπερασμένη και ότι η μονιμότητά τους δεν ήταν εξασφαλισμένη, ο καθηγητής Smith επιχειρηματολόγησε πειστικά υπέρ της δέσμευσης στο έδαφος, και μάλιστα χωρίς καθυστέρηση. Είναι γεγονός ότι η ποσότητα εκπομπών και οι δυνατότητες περιορισμού τους τα επόμενα 10 έως 20 έτη θα **καθορίσουν** τον τύπο της αύξησης της θερμοκρασίας – από +2 έως +6°C ή και περισσότερο – που θα γνωρίσει ο κόσμος μέχρι το 2100. Υπογράμμισε ότι όλοι οι τομείς ανθρωπίνων δραστηριοτήτων, συμπεριλαμβανομένων των δραστηριοτήτων που συνδέονται με τις χρήσεις γης, με την αλλαγή των χρήσεων γης και με τη δασοκομία/LULUCF – συμπεριλαμβανομένης της γεωργίας – πρέπει να συμβάλουν (εξ ου και η σημασία των ορθών πρακτικών διαχείρισης της γης) ώστε να διατηρηθεί και να αυξηθεί το απόθεμα οργανικών υλών που περιέχεται στο έδαφος.

Ο Δρ. Liski και ο Δρ. Freibauer, από πλευράς τους, υπογράμμισαν τη σημασία των φυσικών τυρφώνων, τόσο ως δεξαμενών άνθρακα όσο και ως δυνητικής πηγής μεθανίου και πρωτοξειδίου του αζώτου, χωρίς να συνυπολογίζεται ο ρόλος τους στη διήθηση του νερού και στην πλούσια βιοποικιλότητά τους. Κατά την άποψή τους, η προστασία των τυρφώνων και η συμβολή στην αποκατάστασή τους όταν έχουν ήδη αποστραγγιστεί, αποτελεί την πλέον επείγουσα δράση που πρέπει να αναληφθεί ώστε να περιοριστούν οι τεράστιες εκπομπές αερίων θερμοκηπίου που εκλύονται από τυρφώδη έδαφη. Στο ίδιο πνεύμα, ο δρ. Aigouays υπογράμμισε ότι **η διαφύλαξη των υφιστάμενων αποθεμάτων άνθρακα ενδέχεται να είναι σημαντικότερη απ' ό,τι η δημιουργία νέων.**

Κατά τη διεξαγωγή των συζητήσεων διεφάνη η **επείγουσα ανάγκη ποσοτικοποίησης και εντοπισμού της απώλειας οργανικών υλών από το ευρωπαϊκό έδαφος** Γνωρίζουμε, χωρίς όμως να είμαστε σίγουροι, ότι το έδαφος αποδεσμεύει άνθρακα και είναι δυνατόν να υπολογιστούν, μέχρις ενός σημείου, οι εν λόγω απώλειες. Ωστόσο, η πρόοδος της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο σύνολό της, υπολείπεται σημαντικά αυτής του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενου από την κα Bellamy, όπου υπάρχει, από δεκαετιών, σύστημα εποπτείας του εδάφους. Ο εντοπισμός και η ποσοτικοποίηση των απωλειών οργανικών ουσιών από το έδαφος είναι δύο θεμελιώδεις προϋποθέσεις για την εφαρμογή αποτελεσματικών μέτρων προστασίας του εδάφους.

Η **στρογγυλή τράπεζα**, της οποίας συντονιστής ήταν ο κος Grant Lawrence (πρώην διευθυντής της Γενικής Διεύθυνσης Περιβάλλοντος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής), εγκαινιάστηκε με τη δήλωση της 4^{ης} Ιουνίου 2008 της κας Nathalie Kosciusko-Morizet, γαλλίδας υπουργού Οικολογίας. Κατά την άποψή της, το έδαφος πρέπει να αποτελέσει υποχρεωτική θέση του προϋπολογισμού στις εκβιομηχανισμένες χώρες σε όλες τις μετά-Κιότο συμφωνίες και ότι η ΚΓΠ πρέπει να ασχοληθεί περισσότερο με τις πτυχές της κλιματικής αλλαγής και να επιτρέψει στους αγρότες να ευαισθητοποιηθούν περισσότερο στις αλλαγές που προμηνύονται. Εξάλλου, η πρόταση οδηγίας-πλαϊσίου για το έδαφος θα

συμπεριληφθεί στην ημερήσια διάταξη της γαλλικής προεδρίας, στο βαθμό που η οδηγία αυτή θα συνέβαλλε στην αποθήκευση άνθρακα στο έδαφος.

Ο κ. Janez Podobnik (υπουργός Περιβάλλοντος και Χωροταξίας της Σλοβενίας και πρόεδρος του Συμβουλίου Περιβάλλοντος) αναρωτήθηκε κατά πόσον τα κοινοτικά μέτρα άντλησης των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής δεν θα έπρεπε να περιλαμβάνουν σύστημα μόνιμης εποπτείας των περιοχών αναφοράς καθώς και μέτρα ορθολογικής διαχείρισης των εδαφών, με προοπτική τη διαφύλαξη και αύξηση της ικανότητας των εδαφών να δεσμεύουν το διοξείδιο του άνθρακος. Επίσης, ανανέωσε την υποστήριξη της Σλοβενίας στην οδηγία πλαίσιο για το έδαφος και συμφώνησε με την κα Kosciusko-Morizet για την ανάγκη νέας εκκίνησης των διαπραγματεύσεων, οι οποίες είχαν φθάσει ενώπιον αδιεξόδου.

Η κα Þórunn Sveinbjarnardóttir (υπουργός Περιβάλλοντος της Ισλανδίας) υπογράμμισε τη σχέση μεταξύ της σύμβασης για την καταπολέμηση της απερίμωσης, της σύμβασης-πλασίου των Ηνωμένων Εθνών για την κλιματική αλλαγή, της σύμβασης για τη βιοποικιλότητα και την ασφάλεια των τροφίμων, ιδίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες. Κοινός παρονομαστής όλων αυτών των συμβάσεων είναι η σημασία του εδάφους και των υπηρεσιών που παρέχουν τα οικοσυστήματα. Ο περιεχόμενος στο έδαφος άνθρακας είναι το κύριο συστατικό της γονιμότητάς του και διαδραματίζει καίριο ρόλο στις οικοσυστημικές υπηρεσίες, όπως είναι η συγκράτηση νερού.

Ο κ. Humberto Rosa (υπουργός Περιβάλλοντος της Πορτογαλίας) απηύθυνε δραματική έκκληση για την υπεράσπιση του εδάφους, της διαφύλαξης των οργανικών υλών στο έδαφος και την ανάγκη θέσπισης, το συντομότερο δυνατόν, της οδηγίας πλαισίου για το έδαφος, δεδομένου ότι, στον τομέα αυτόν, είναι αναγκαία η νομοθέτηση σε ευρωπαϊκή κλίμακα.

Ο κ. Vittorio Prodi (αντιπρόεδρος της προσωρινής επιτροπής για την κλιματική αλλαγή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου) κινήθηκε στο πλαίσιο των δηλώσεων του κ. Rosa και διαβεβαίωσε το ακροατήριο για την προσωπική του στράτευση στην ανάληψη κάθε δυνατής προσπάθειας για την επίτευξη θετικών αποτελεσμάτων στη νομοθετική αυτή πρόταση.

Ο κ. Staffan Nilsson (Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή) υπενθύμισε τη γνώμη που υιοθέτησε το θεσμικό αυτό όργανο υπέρ μιας ευρωπαϊκής νομοθεσίας σχετικής με την προστασία του εδάφους, παρά τις σύντονες πιέσεις από τις οργανώσεις γεωργών. Υπογράμμισε τη σημασία των οργανικών λιπασμάτων και της λυματολάσπης για τη διατήρηση μιας ικανοποιητικής περιεκτικότητας του εδάφους σε οργανικές ύλες. Κάλεσε την Επιτροπή να αναθεωρήσει την οδηγία για την ιλύ καθαρισμού (λυματολάσπη), επειδή η προσφυγή στη χρήση λυματολάσπης προϋποθέτει τη μείωση των καθορισμένων ορίων για τους ρύπους (βαρέα μέταλλα και οργανικές ενώσεις).

Στα καταληκτικά του σχόλια, ο κ. Jos Delbeke, αναπληρωτής Γενικός Διευθυντής της Γενικής Διεύθυνσης Περιβάλλοντος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, συνόψισε τα βασικά σημεία που αναδύθηκαν από τις παρουσιάσεις και τις συζητήσεις:

- **Το έδαφος αποτελεί ταυτόχρονα μέρος τόσο του προβλήματος όσο και της λύσης, στο πλαίσιο της κλιματικής αλλαγής.** Είναι απολύτως επείγον να υποστηριχθούν οι πρακτικές εκμετάλλευσης των εδαφών που συμβάλλουν στη διαφύλαξη και - στο μέτρο του δυνατού - στην αύξηση των οργανικών υλών που περιέχονται στο έδαφος.

- Τα φαινόμενα υποβάθμισης εδαφών έχουν διασυνοριακές επιπτώσεις, εξ ου και **η ανάγκη κατάρτισης κοινού νομοθετικού πλαισίου** που να αντιμετωπίζει αποτελεσματικά το φαινόμενο αυτό και, ειδικότερα, η ανάγκη εντοπισμού των περιοχών όπου παρατηρείται απώλεια οργανικής ύλης και η χρεία ποσοτικοποίησης των εν λόγω απωλειών.
- Είναι σαφές ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση (και ολόκληρος ο κόσμος) πρέπει να προσαρμοστεί στην κλιματική αλλαγή και ότι **το έδαφος πρόκειται να διαδραματίσει καίριο ρόλο στην εξασφάλιση τροφής και υπηρεσιών σε ένα αρνητικό πλαίσιο κλιματικών συνθηκών**.

Τη διάσκεψη έκλεισε ο κ. Luc Gnacadja, ο οποίος υπογράμμισε τη σημασία συνέχισης του διαλόγου για τη σχέση μεταξύ κλιματικής αλλαγής, περιορισμού της οργανικής ύλης που περιέχεται στο έδαφος και απερίθωτης, σε μια προσπάθεια αναστροφής τάσεων που δεν είναι πλέον ανεκτές.